

BIBΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ιωάννη Ψάρρα: Το βλέμμα (Διηγήματα), εκδόσεις «Σύνθεσις»

Γράφει ο **Σταύρος Τραγάρας**
Πνευμονολόγος-Συγγραφέας

Ο Ιωάννης Ψάρρας είναι ποιητής.

Αυτός θα ήταν νομίζω ο προσήκων όρος αν μου έλεγαν να τον χαρακτηρίσω μόνο με μια λέξη.

Θα ακολουθούσαν -αν μου επιτρεπόταν-, «λημιός ποιητής», «μικρασιάτης ποιητής» «βαθύς ποιητής», «ουμανιστής ποιητής», κλπ.

Πάντα όμως ποιητής.

Το πιο ακριβές, καίριο, και απολύτως ταιριαστό, θα ήταν πάντως το «μόνον ποιητής».

Όχι γιατί έχει μια «ποιητική ματιά» για τα πράγματα, κατά την πολυειπωμένη φράση του συρμού, δηλαδή εκδηλώνει μια ευαισθησία, ένα ρομαντισμό, μια ενσυναίσθηση, ως χαρακτήρας, αλλά γιατί ό,τι και να γράψει, την πιο μικρή φράση, είναι ποιητικό έργο, σπουδαίο ποιητικό έργο.

Γι' αυτό παραξενεύτηκα όταν είδα τον τίτλο του νέου του βιβλίου «το βλέμμα», να έχει τον υπότιτλο «διηγήματα».

Διαβάζοντάς το βέβαια, διαπίστωσα ότι είναι ένα καθαρά ποιητικό έργο στο σύνολό του, παρά την φόρμα διηγήματος, που έχουν μερικά κείμενα.

Να είσαι πάντα ποιητής, ακόμα και στον πεζό λόγο, είχε πει ο Μποντλέρ.

Νομίζω πως ο σωστός υπότιτλος θα ήταν «ποίηση», ή «ποιήματα».

Ποιος είναι ο Ιωάννης Ψάρρας;

Γεννήθηκε το 1955 στη Νέα Κούταλη της Λήμνου, από γονείς προσφυγικής - μικρασιατικής καταγωγής.

Ο πατέρας του ήταν δεινός δύτης, σφουγγαράς, ο θρυλικός Νταντίνης. Έχει ισχυρές μνήμες από τη ζωή των δυτών, έζησε ένα διάστημα δε στην Βεγγάζη της Λιβύης, σαν παιδί, όταν βουτούσε εκεί ο πατέρας του, φτιάχνοντας το λιμάνι της. Στη Βεγγάζη γνώρισε και το λογοτέχνη Γιώργο Ιωάννου, όταν αυτός δίδασκε ως καθηγητής στο εκεί ελληνικό γυμνάσιο.

Ο Ιωάννου είχε γράψει και ένα κείμενο που αναφερόταν στον πατέρα του τον Νταντίνη, με τίτλο «για ένα φιλότιμο».

Ο ίδιος ο Ιωάννης υπήρξε επαγγελματίας δύτης στα νιάτα του.

Η οικογένειά του, με πρωτοπόρο τη μητέρα του Παναγιώτα, έχει δημιουργήσει το μουσείο ναυτικής παράδοσης και σπογγαλιείας στη Νέα Κούταλη.

Ο Ιωάννης Ψάρρας είναι μια πολύπλευρη προσωπικότητα.

Συγγραφέας, εκδότης, ψυχοενεργειακός αναλυτής, ιδρυτικό μέλος της ελληνικής εταιρείας συμβουλευτικής, εισηγητής σεμιναρίων, σύμβουλος ψυχικής υγείας, κλπ, κλπ.

Εμένα απ' όλα αυτά μου αρκεί και μου περισσεύει, όπως προανέφερα, ο χαρακτηρισμός ποιητής.

Ποιητής και μάλιστα καλός, δεν γίνεται κάποιος ούτε από μια έμφυτη ροπή μόνο, ένα έμφυτο ταλέντο ας πούμε, ούτε από τη σκληρή ενασχόληση με αυτό το αντικείμενο, μόνο, ούτε με την έξωθεν ονοματοδοσία υπό τύπον χρίσματος, ούτε με το κληρονομικό δικαίωμα.

Πέραν του φυσικού ταλέντου και της σκληρής εργασίας, ένα υποχρεωτικό προαπαιτούμενο είναι η βαθιά ενασχόληση και γνώση της λογοτεχνίας, ελληνικής και ξένης, όσο αυτό είναι δυνατόν.

Και ο Ιωάννης Ψάρρας όπως διαπιστώνω, διαβάζει συνεχώς, εξελίσσεται, μορφώνεται, καλλιεργείται.

Διδάσκει, όσο κι αν δεν του αρέσει να το επικαλείται. Ποιητικά και επαγγελματικά.

Για να διδάξεις όμως πρέπει να γίνεις προηγουμένως, ή έστω ταυτόχρονα, μαθητής.

Με την ποιητική του ιδιοφυΐα δημιουργεί ή μάλλον αναδεικνύει τον προσωπικό του «τρόπο», με λέξεις και φράσεις σήμα κατατεθέν.

Είναι δύσκολος στο γράψιμο, ψάχνεται και παιδεύεται πολύ για να καταλήξει στο αποτέλεσμα που θέλει.

Παίζει με τις λέξεις, δημιουργεί λέξεις, αγαπά τις λέξεις, αλλά και τις αντιμετωπίζει αυστηρά, με γνώμονα πάντα το μέτρο.

Τον γνώρισα πριν από 23 χρόνια και έχουμε συναντηθεί διά ζώσης δυο μόνο φορές, σε δύο πνευματικές εκδηλώσεις.

Επικοινωνούμε όμως ηλεκτρονικά αρκετά συχνά, και νομίζω ότι τον γνωρίζω καλά.

Δεν έχει αλλάξει καθόλου αυτά τα χρόνια, το ίδιο φευγάτος, το ίδιο μετριόφρων, το ίδιο διανοητής.

Μια παιδική ψυχή, ένα μεγάλο πνεύμα.

Όμως πολύ καλύτερος ποιητής.

Είναι ένας αισθαντικός και βαθύς ποιητής, ταπεινός και χαμηλών τόνων.

Έχει εκδώσει πέντε ποιητικές συλλογές, «Σώματα», 1983, «Γηγενές Πυρ», 2000, «Επιτύμβια χάι κου», 2011, «Τα δημοτικά της επόμενης μέρας», 2016, «Το βλέμμα», 2021, όλα από τον δικό του εκδοτικό οίκο «Σύνθεσις».

Πάντα μου στέλνει τα βιβλία του και πάντοτε τα απολαμβάνω.

Βιβλία ποτισμένα με το αίμα της καρδιάς του.

Τα ποιήματά του συνήθως αναφέρονται στη Λήμνο, στην Κούταλη, στην προσφυγιά.

Έχει ανεξίτηλες μνήμες έστω και εξ ακοής, ή εξ αναγνώσεως, «κυτταρικές» μνήμες, του διωγμού και της προσφυγιάς.

Έχει επίσης έντονες μνήμες, εκ βιώσεως αυτή τη φορά, της ζωής των σφουγγαράδων κουταλιανών και των αγροβουκόλων λημνιών.

Είχα σημειώσει στην παρουσίαση της συλλογής «Γηγενές πυρ», ότι ο Ψάρρας: «Δεν γράφει μόνον σαν ένας πρόσφυγας, αλλά ούτε μόνον και σαν γηγενής λημνιός, που θεραπεύει πάππου προς πάππου το χώμα, αλλά έχει συγκεράσει με τρόπο άφθαστο μέσα στο πυρηνικό είναι του, το αέρινο του πνεύματος της Ιωνίας, το σταθερό και χωμάτινο της Λήμνου, την ταξιδιάρικη φύση του Οδυσσέα, το πύρινο της Ηφαιστειακής προγονικής ρίζας που μπολιάστηκε άριστα σ' αυτόν, το πανανθρώπινο της ουμανιστικής του παιδείας και το καλοσυνάτο και αγαθό της χριστιανικής παράδοσης».

Στο ανά χείρας βιβλίο «Το βλέμμα», πλην των ανωτέρω στοιχείων, είναι ευδιάκριτη η μεγαλύτερη βαθύτητα σκέψης, η συμπαντική αντίληψη του κόσμου, η φιλοσοφική ματιά, τα πιο συχνά και πυκνά σουρεαλιστικά κομμάτια, η πλήρης απελευθέρωση από τις συνήθειες ποιητικές φόρμες, η ευρύτητα των θεμάτων, που επεκτείνονται πέραν των προσφιλών θεμάτων του ποιητή, η υπαρξιακή αγωνία

και τα υπαρξιακά αδιέξοδα, η ενασχόληση με το θάνατο τα πώς και τα γιατί του, και άρα με τον αντίποδά του, τη ζωή.

Το βιβλίο «το βλέμμα» είναι ένα ώριμο καταστάλαγμα ενός ώριμου, φιλοσοφημένου διανοούμενου, αλλά κυρίως ενός ώριμου ποιητή.

Με τα ξαφνιάσματα, τα μη αναμενόμενα, τα μη προβλέψιμα στοιχεία, τα δυσνόητα ή ακατανόητα, γι' αυτό και γνησίως ποιητικά.

Τέρψη, συγκίνηση, ψυχαγωγία, μυσταγωγία.

«Η ποίηση είναι ένας αντίλαλος που ζητάει από μια σκιά να χορέψουν», κατά τη φράση του αμερικανού ποιητή Καρλ Σάντμπεργκ.

Ο Ψάρρας γράφει για την οδύσσεια των προγόνων του στα φρικώδη χρόνια της προσφυγιάς, για το άδοξο τέλος αθώων ανθρώπων, για το σκληρό αγώνα για την επιβίωση, για το τυχαίο, που καθορίζει εν πολλοίς την διαδρομή μας (το βλέμμα). Για την ναζιστική θηριωδία στα Καλάβρυτα, μέσα απ' το σκηνικό μιας γέννας. Περιγράφει τη λεχώνα, τη μαμή, το μωρό, τις γυναίκες που βοηθούσαν, την ατμόσφαιρα του τρόμου του θανάτου σε σχέση προς την ελπίδα της γέννησης, με μάτι, οφθαλμό όπως θα έλεγε ο ίδιος, σκηνοθετικό, οφθαλμό αυτόπτη μάρτυρα (η μαμή).

Για τον Ολυμπιακό του 70, το Καραϊσκάκη, το αναδυόμενο είδωλο Γιώργο Δεληκάρη, τη βιτρίνα του σταρ με το λαμπερό αυτοκίνητο, τις λαϊκές γειτονιές με τα φτωχά παιδιά, τη διαφορά ανάμεσα στο γιάλινο λαμπερό κόσμο του θεάματος, πες θεαθήναι, και στην κατάθλιψη, και στην ερήμωση ψυχών των φτωχών ανθρώπων του μεροκάματου (το δέκα το καλό).

Για το Μιχάλη Αρβανίτη από την Πάχη Μεγάρων, ιδιοκτήτη ορνιθοτροφείου, που κάρηκε από πυρκαϊά στα τριανταεφτά του (η όρνις της όρνιθος).

Για τους απόκληρους, τους άτυχους της ζωής, γι' αυτούς που από την πρώτη μέρα που γεννήθηκαν θαρρείς τους έπεσε το λαχείο της δυστυχίας (η κρύα βρύση).

Για τον οφθαλμό, το βολβό, τον καθρέφτη, το σώμα μας, το είδωλό μας.

Άκρατος σουρεαλισμός, βαθιά φιλοσοφία, κλήση για περίσκεψη, για διαλογισμό. Μονίμως και αιωνίως διαπορών, χίλιες ερωτήσεις, καμιά απάντηση, ακριβώς κατά τον τρόπο των μεγάλων διδασκάλων, ό,τι κι αν διδάσκουν, ή διδάσκονται κατά την τσαρούχια έκφραση (όμμα ανύστακτον).

Για τις σακατεμένες μνήμες ενός βατσιμάνη γεροκαπετάνιου, για το πρώτο του μπάρκο ως καπετάνιου, στο λιμάνι του Οράν, βλέποντας τα μισοβυθισμένα σκαριά στο λιμάνι της Ελευσίνας (Οράν).

Γράφει ο Ιωάννης Ψάρρας και για άλλα πολλά.

Και ενώ είναι δύσκολος, είναι ταυτόχρονα τόσο γλαφυρός, τόσο οικείος. Γράφουν οι λογοτέχνες.

Γράφουν οι ποιητές.

Πόσοι τα διαβάζουν;

Ελάχιστοι.

Σημεία των καιρών;

Θα ανατραπεί κάποτε αυτή η κατάσταση, της απόλυτης αφασίας, που όλοι είναι με ένα κινητό στο χέρι και πληκτρολογούν;

Και τι πληκτρολογούν; Την τύφλα τους.

Τόσα έξοδα για την παιδεία, τόσα κτίρια, τόσες ανέσεις, τόσοι δάσκαλοι, τόσα πανεπιστήμια, τόσα φροντιστήρια, τόση γνώση στο διαδίκτυο, τζίφος, όλα επί ματαίω.

Για να βγούνε στην πλειοψηφία τους παπαγάλοι πολύχρωμοι.

Κάποτε οι ήρωες μιας πόλεως, ήταν οι ποιητές και οι ολυμπιονίκες.

Τώρα είναι οι τηλεπερσόνες λούμπεν, ή χλιδάτες.
Και οι θεσμικοί ηγέτες και ηγετίσκοι, οι απόντες του πολιτισμού και των γραμμάτων;
Οι προπετείς γαζοντενεκέδες;
Είναι άλλοθι το ότι είναι αστοιχειώτοι;
Μήπως φταίει ότι γράφουν τόσοι πολλοί, που δεν ξέρει κανείς ποιον να αξιολογήσει, ποιον να πρωτοδιαβάσει;
Εδώ γελούν.
Ας αρχίσει κάποιος από το άλφα.
Εν αρχή το ανάγνωσμα, ή αν θέλετε η ανάγνωση.
Δε βαριέσαι.
Γράφουν οι ποιητές.
Μια πορεία μοναχική η πορεία τους ή με λίγους εκλεκτούς συνοδοιπόρους, μεμυημένους, τυχερούς.
Γράφουν οι ποιητές, χωρίς να προσδοκούν τίποτα.
Χωρίς να παρακαλούν, χωρίς να επιβάλλουν τη γνώμη τους.
Χωρίς να φωνασκούν.
Χωρίς να διεκδικούν τίποτα.
Γράφουν και προσφέρουν.
Τα γραπτά τους, η συνείδηση της κοινωνίας.
Ή έστω η φλογίτσα στο υποσυνείδητο.
Περιμένουν.
Εις τους αιώνες.
Ακόμα κι αν τα αξιωθούν λίγοι, ή κανένας.
Έτσι και παρουσιασθούν, τυπωθούν τα ποιήματα, στα μικρά εκείνα ποιητικά βιβλία, την αποστολή τους την εκτέλεσαν, η δουλειά τους τελείωσε.
Τώρα είναι δουλειά άλλων να τα αξιοποιήσουν.
Κάπως έτσι μου τα έγραφε ο Ψάρρας σε ένα παλιό του κείμενο, στο περίπου.
Ιωάννη Ψάρρα, Κουταλιανέ ποιητή, ποιητή της Λήμνου, Έλληνα και συμπαντικέ ποιητή, φίλε και συμπατριώτη, άνθρωπε καθημερινέ της διπλανής πόρτας, σε χαιρετούμε και σε ευχαριστούμε εκ βάθους καρδιάς.

Ιανουάριος 2022